

Stenstrup teglværkerne

Lergrove i landskaberne omkring Stenstrup

Ruin af teglværksovn ved Stenstrup Syd

Teglværksejervilla på Rødmevej (tv). Villa på Assensvej (th).

Bebyggelsen ved Hedevej (tv) og Assensvej (th).

Lergraven ved Rødmevej (tv). Dele af lergravene er tilvoksede (th).

NATURGRUNDLAG OG LANDSKAB

Naturgrundlaget i Stenstrup er helt afgørende for områdets udvikling. Området er dannet af en issø, opstemmet mellem Egebjerg Bakker og dødmassiver under sidste istid. Det nuværende terræn er altså den gamle søbund, karakteriseret ved flade eller letbølgede landskabsformer. Ved afstrømning af søen er aflejret fint ler, som har dannet grundlaget for den udstrakte teglproduktion i området.

Teglproduktionen har sat sit tydelige præg på landskabet ved den intensive lergravning, banespor osv. De landskabelige træk opleves særligt tydelig, når man bevæger sig fra Assensvej,

Udsigt fra Hedevej over det flade landskab (tv). Dæmningsanlæg ved Stenstrup syd som givetvis er dannet ve, at man ved gravning ved siden af har ladet jordvolden stå tilbage, så der var fast grund at køre på til lergravene (th).

KULTURHISTORIE

Teglværkindustrien har været centreret i et ca. 4 km² område mellem Stenstrup og Kirkeby og der har igennem tiden været 11 teglværker i området. Der skete hurtig en centralisering af teglværkernes placering efter åbningen af Svendborg-Odensebanen i 1876. Efter åbningen af jernbanen blev det muligt at sende større mængder af teglprodukter længere væk og jernbanen kunne også tilføre større mængder af kul til teglovnene. Indtil 1876 foregik transporten af tegl og kul med hest og vogn. Det meste tegl blev sendt med tog til udskibning over Svendborg Havn, men fra 1883, hvor jernbanefærgerne indsattes blev teglgodset også sendt med tog over Storebælt. Jernbanen og teglværkerne fik dermed et tæt forhold og det betød at de teglværker, der lå længst væk fra banen lukkede ned som de første.

I forbindelse med jernbanen blev der anlagt sidespor, læssespor og omløbsspor. Ved de to sydligste sidespor opstod der en bebyggelse. Denne bebyggelses indbyggere havde godt 1 km til Stenstrup station og en etablering af rutebilforbindelse til Svendborg i 1923 blev derfor hilst velkomment. Rutebilforbindelsen blev opfattet som en konkurrent til jernbanen, og som modtræk blev trinbrættet ved Stenstrup Syd etableret i 1928.

Omkring Stenstrup Syd var der en koncentration af boliger hvori teglværksarbejderne boede, men også langs Assens vej har arbejdernes boliger koncentreret sig. Mange teglværksarbejdere var sæsonarbejdere og boede derfor mest til leje. Der er derfor ikke mange huse, der er specielt opført som deciderede arbejderboliger. Dog findes "Det lange hus" også kaldet "Brødløs" som eksempel på dette, hvori der var indrettet 5-6 små lejelejligheder.

Flere af teglværksjerne satte sig mere markante spor i deres boliger og derfor kan man i dag finde store villaer som skiller sig ud fra den øvrige bebyggelse.

Petersminde Teglværk er i dag det eneste fungerende teglværk, der vidner om en væsentlig periode i Stenstrup/ Kirkebys historie, der alt sammen udspringer af specielle naturgivne forhold, som mennesket formåede at kultivere.

ARKITEKTUR OG BYGGESKIK

De bygningsmæssige spor fra teglværksæraen omfatter som nævnt ejer/direktørboliger, administrationsbygninger, arbejderboliger samt forskellige tekniske småbygninger. Af selve teglværkerne er der stort set intet tilbage. Pedersminde Teglværk, som endnu er i funktion, drives som nævnt i nyere bygninger, som ikke vurderes at rumme væsentlige arkitektoniske kvaliteter.

Direktørvillaerne er opført i den historicistiske/nationalromantiske villastil, ikke overraskende i røde tegl og et rigt detaljeringsniveau. De fleste fremstår oven i købet i hovedtræk velbevarede, omend aptering som vinduer og døre er udskiftet. Ved flere af villaerne er i øvrigt bevaret små lysthuse.

Administrationsbygningerne er typisk mindre detaljerede, men også gedigent udført.

Nyere teglværksejervilla ved Pedersminde Teglværk (tv), og eksempel på et bevaret lysthus (th).

Arbejderboligerne spænder over en lang periode fra slutningen af 1800-tallet til 1940'erne. For hele perioden er der tale om små, enkle huse. De ældste er alle længehuse, ofte sammenbyggede, og ofte bygget næsten uden eller med meget få stilmæssige bygningsdetaljer. I 1930'erne og 40'erne bygges også punkthuse, og af og til med enkelte stiltræk fra tidens funkismode.

Prunkløst længehus i Stenstrup Syd, men dog med en enkel detaljering i form af gesimsbånd og imiterede kvaderstensaftegninger (tv). Punkthuse med funkistræk langs Assensvej (th).

De tekniske bygninger er få, men ikke ubetydelige. Skorstenen ved Stenstrup Maskinstation er formentlig bevaret fra det tidligere teglværk, og er et markant vartegn i området. Også transformertårnet vest for Assensvej er et markant bygningsværk.

Det fint detaljerede transformertårn (tv) og maskinstationens skorsten (th) er væsentlige og arkitektonisk markante, tekniske spor.